

Van de vennootschapsbelasting, de dingen, die voorbijgaan¹

“In de laatste jaren is echter wat tot dusver de opvatting van een enkeling was, uitgegroeid tot een, zij het nog niet harmonisch klinkend, koor van diepgaande kritiek. Zij richt zich meestal op de tekortkomingen van bepaalde belastingen, maar de wezenlijke oorzaak van de bestaande onvrede ligt in het feit dat de traditionele belastingtheorie niet in staat is bevredigende uitgangspunten te ontwikkelen voor de belastingheffing in onze huidige samenleving, die van de vroegere zo ingrijpend verschilt.”²

1. Inleiding

Met dit thema wil ik een bijdrage leveren aan de welverdiende afscheidsbundel voor Simon. Ik heb vele jaren met Simon samengewerkt in NOB verband, met name als lid van Commissie Wetsvoorstellen³, waarvan Simon uiteindelijk en met veel succes voorzitter is geworden⁴. De brede kennis en interesse in fiscale wet- en regelgeving en het enthousiasme en de diepgang waarmee Simon zich deze eigen maakt en vervolgens uitdraagt aan anderen, heeft mij al die jaren met respect vervuld. De filosofische achtergrond van Simon⁵ heeft ongetwijfeld bijgedragen aan de wijze waarop Simon met de fiscale materie is omgegaan. Deskundigheid, objectiviteit en onpartijdigheid vormden daarvan een belangrijk en van Simon onlosmakelijk aspect. Het heeft - vanuit Simon's carrière in de fiscaliteit bezien - enige tijd geduurd voordat hij ook als auteur de pen wilde oppakken. Na een voorzichtige start verwierf hij zich al snel een positie als gezaghebbend auteur. Met als bekroning het redacteurschap van de gezaghebbende Cursus Belastingrecht en het co-auteurschap van het deel dat handelt over de vennootschapsbelasting. Omdat de inleiding van dat deel (Hoofdstuk 0), met daarin een beschouwing over de grondslagen van de vennootschapsbelasting, geheel van zijn hand is, leek het mij aardig het thema in deze beschouwende sfeer te zoeken. Simon en ik hebben vele wetsvoorstellen gezamenlijk (en uiteraard met overige leden van de commissie wetsvoorstellen) beoordeeld, met als centrale bezigheid het fileren van (voorgestelde) wetteksten, soms op hoofdlijnen maar vaker achter de complexe wetstechnische en -systematische komma. Nooit hebben wij ons in gezamenlijk verband over de fundamentele grondslagen van de vennootschapsbelasting gebogen. Nu het einde nadert van zo een lange samenwerking op ons vakgebied, is dit wellicht een uitgelezen kans om hierover een dialoog op te starten. En het zou natuurlijk mooi zijn indien Simon meteen al op de openingsbladzijde van zijn inleidende hoofdstuk in de Cursus Belastingrecht, deel 6, Vennootschapsbelasting, naar zijn eigen afscheidsbundel kan verwijzen; een duurzame voetnoot in een jaarlijks veran-

---

¹ Vrij naar: Louis Couperus, Van oude mensen, de dingen, die voorbijgaan, voor het eerst gepubliceerd in Groot Nederland, Jaargang 3, Letterkundig Maandschrift voor den Nederlandschen stam, Van Holkema & Warendorf, Amsterdam 1905.

² H.J. Hofstra in zijn voorwoord bij: Inleiding tot het Nederlands belastingrecht, vijfde druk, Kluwer, Deventer, 1980, p. V.

³ Sinds 1996. Daarnaast bewaar ik bijzonder goede herinneringen aan onze gezamenlijke periode in het bestuur van de Vereniging voor Belastingwetenschap, die ruim zes jaar omspande (tot en met 2008).

⁴ In de loop van 2007.

⁵ Na zijn doctoraal in de musicologie in 1974 (afstudeerscriptie: Vrijheid en rationele controle in de muziek van John Cage, Karlheinz Stockhausen en Pierre Boulez) heeft Simon filosofie gestudeerd aan de Gemeentelijke Universiteit Amsterdam (cum laude afgestudeerd, met de afstudeerscriptie: Unversaliteitspretenties van verklaringsmodellen in het licht van de hermeneutische filosofie van Heidegger en Gadamer, een onderzoek naar de ontologische grondslagen van de geesteswetenschappen). Simon is van 1980 tot 1985 verbonden geweest aan het instituut voor filosofie aan de UvA.

derende omgeving. Dat stelt wel zekere eisen aan deze bijdrage, en ik hoop van harte daaraan te kunnen voldoen.

2. Einde van een tijdperk?

De slinger van de evolutie laat ook het belastingbestel niet onberoerd. Wat begon als een eenvoudig concept, wordt alras door omgevingsfactoren gedwongen zich aan te passen, verder te verfijnen en antwoorden op externe bedreigingen te formuleren, om zich aldus van tamelijk eenvoudige, levensvatbare eencellige tot hoogstaand en complex overlevend organisme te ontwikkelen. Het is de vraag wanneer deze slinger zijn uiterste uitslag heeft bereikt en - niet meer voort kunnend op de ingeslagen richting - onder invloed van externe krachten de weg terug moet aanvaarden, afbrekend wat was opgebouwd en zoekend naar een nieuwe richting van ontwikkeling en samenhang. De vraag komt op of de vennootschapsbelasting, als belastingheffing over de winst van lichamen, zowel nationaal als internationaal, niet evenzeer haar uiterste grenzen heeft bereikt en de haar toegedichte uitgangspunten niet heeft kunnen waarmaken. Enkele voorbeelden, of wellicht: symptomen volgen hieronder ter adstructie⁶.

2.1 Wat waren de uitgangspunten?

Simon⁷ schrijft over de uitgangspunten van de Nederlandse vennootschapsbelasting: "De eigenlijke bestaansreden van de Vpb. als een zelfstandige belastingheffing van lichamen naar de winst wordt ontleend aan de functie die zij vervult: het treffen van ondernemingswinsten die als zodanig niet rechtstreeks in de IB zouden worden betrokken. Indien geen Vpb. van lichamen zou worden geheven, zou dit immers leiden tot een onaanvaardbare fiscale discriminatie van persoonlijke ondernemers en natuurlijke personen/medegerechtigden, het op grote schaal ontgaan van IB door een massale vlucht van de persoonlijke ondernemingen naar de BV-vorm en een verstoring van de concurrentieverhoudingen (...). In dit opzicht is de Vpb. dus complementair aan de IB."⁸ In het verlengde van deze complementaire noodzaak, die tegelijkertijd een anti-ontgaansmotief in zich bergt, kan de uitlating worden gezien van de wetgever bij de totstandkoming van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969, waaraan Simon refereert, namelijk dat reeds bij de invoering van deze belastingherziening "de Vpb., budgettair gezien, niet meer viel weg te denken".⁹ Geheel in lijn met deze (ont)nuchtere(nde) bestaansreden voor de vennootschapsbelasting, en na een korte analyse van theorievorming omtrent de vennootschapsbelasting, waaronder de (onzuivere) rol van de vennootschapsbelasting in het systeem van het klassieke stelsel, valt de slotsom van Simon te duiden dat "eenstemmigheid over de dragende gronden van de Vpb. in haar huidige vorm nog ver te zoeken is (...). De conclusie moet zijn dat de vennootschapsbelasting louter met recht kan worden gestoeld op pragmatische gronden"¹⁰, in welk citaat, naar ik aanneem, de woorden 'met recht' als enigszins cynische knip-

---

⁶ Het geschrevene heeft verre de pretentie van volledig te zijn, gelieve de voorbeelden als illustratie te beschouwen, beschreven vanuit het subjectieve perspectief van de waarnemer.

⁷ Sta mij toe, gelet op het persoonlijke karakter van deze bundel, in de hoofdtekst van deze bijdrage ten aanzien van Simon niet de conventie te volgen waar deze voorschrijft naar een auteur te verwijzen met diens achternaam.

⁸ J.L. van de Streek en S.A.W.J. Strik, *Cursus Belastingrecht (Vennootschapsbelasting)*, Kluwer, Deventer, 2013, p. 3.

⁹ J.L. van de Streek en S.A.W.J. Strik, *Cursus Belastingrecht (Vennootschapsbelasting)*, Kluwer, Deventer, 2013, p. 2.

¹⁰ J.L. van de Streek en S.A.W.J. Strik, *Cursus Belastingrecht (Vennootschapsbelasting)*, Kluwer, Deventer, 2013, p. 21.

oog naar de, voor de onderbouwing van de vennootschapsbelasting tekortschietende, (belasting)-rechtswetenschap mogen worden opgevat. Deze analyse speelt tegen de achtergrond van de fiscale zelfstandigheid die wordt toegedicht aan de rechtsvormen die als belastingsobject in de heffing van vennootschapsbelasting worden betrokken. Hofstra, sprekend vanuit een ander tijdsgewricht, nam deze achtergrond expliciet mee in zijn visie op de bestaansredenen van de vennootschapsbelasting als onderdeel van het klassieke stelsel: "Het meest gangbare, en naar mijn oordeel ook het sterkste argument ten gunste van een zelfstandige, en niet met de inkomstenbelasting verrekenbare, vennootschapsbelasting wordt gevonden in de verzelfstandiging van de moderne NV, die een eigen leven leidt los van de personen van aandeelhouders, welke verzelfstandiging het onaanvaardbaar maakt het belangrijke aandeel van het nationaal inkomen dat in de NV-vorm wordt genoten buiten de omslag van de publieke lasten te laten".¹¹ Zouden wij in onze samenleving de zelfstandigheid van organisaties die optreden onder de vlag en het regime van bepaalde rechtsvormen voor toepassing van de belastingheffing geheel niet erkennen, met andere woorden, zouden wij alle rechtsvormen als fiscaal transparant beschouwen, dan zou uiteraard de noodzaak en de zin van een vennootschapsbelasting niet aan de orde kunnen komen, en de heffing zich volledig afspelen bij de natuurlijke personen die bij deze organisaties in aldan fiscaal te duiden relevante hoedanigheid zijn betrokken. Kort samengevat komen de hier aangehaalde, traditionele, uitgangspunten neer op: (i) de fiscale zelfstandigheid van de lichaamsrechtsvorm als belastingsobject, los van de (fiscale) positie van de achterliggende (natuurlijke) personen, hetgeen onlosmakelijk daarmee verbonden (ii) een budgettair belang oproept voortvloeiend uit de noodzaak een heffingsvacuüm dan wel langdurig belastinguitstel te voorkomen (budgettair belang en anti-ontgaansredenen als twee zijden van dezelfde medaille), met als onderverdeling (iia) de complementaire functie ten opzichte van de inkomstenbelastingheffing over winst bij natuurlijke personen (waaronder natuurlijke personen betrokken bij lichaamsrechtsvormen die niet als belastingsobject zijn geduid voor de vennootschapsbelasting) en (iib) de rol en daarmee de vorm (o.a. voor wat betreft de tariefstelling) van de vennootschapsbelasting als belastingheffing over de winst die in het klassieke stelsel met opzet culmineert met de belastingheffing over uitgekeerde winst en capital gains bij achterliggende, natuurlijke personen.

2.2 Tekortkomingen op Nederlands niveau

In deze paragraaf ga ik in, zonder de pretentie volledig te zijn, op enkele tekortkomingen van de vennootschapsbelasting in het licht van de hierboven aangehaalde uitgangspunten.

2.2.1 De kring van belastingsobjecten

Dat de "verzelfstandiging van de moderne NV" waar Hofstra aan refereert, ook een zelfstandige positie als belastingsobject in ons systeem rechtvaardigt, staat buiten kijf. Dit betreft dan vooral die vennootschappen, waaronder inmiddels ook BV-achtige rechtsvormen, waarbij het volstrekt ondenkbaar en onwerkbaar zou zijn de winst en het vermogen van de vennootschap toe te rekenen aan de achterliggende personen, zoals multinationals en investeringsfondsen met een veelheid aan aandeelhouders/participanten die bovendien verspreid zijn over verschillende landen. Hetzelfde geldt voor groepsvennootschappen van dergelijke grote entiteiten. De zelfstandigheid van de BV met slechts één of een handjevol aandeelhouders, de 'dga'-situatie, is minder vanzelfsprekend en

---

¹¹ H.J. Hofstra, Inleiding tot het Nederlands belastingrecht, vijfde druk, Kluwer, Deventer, 1980, p. 143.

doet bij tijd en wijle de roep opkomen voor een rechtsvormneutrale ondernemingswinstbelasting¹². Na 75 jaar winst- c.q. vennootschapsbelasting¹³, zijn wij nog steeds niet overtuigd van de zelfstandigheid van de BV in deze situaties. Daarmee berust de heffing van vennootschapsbelasting meer op een geloof dan op een overtuiging inzake de zelfstandigheid van deze rechtsvorm. Minstens zo frappant is de worsteling rondom de beoogde, maar nimmer doorgezette, invoering van de openbare vennootschap met rechtspersoonlijkheid (OVR). Waar rechtspersoonlijkheid aanvankelijk een baken leek voor het zijn van zelfstandig belastingsubject, getuige ook de tekst van (huidig) art. 2 lid e en art. 3 lid 1 onderdeel a Wet Vpb '69, bleek deze rechtspersoonlijkheid in de uiteindelijk voorgestelde titel 7.13 BW¹⁴, te moeten worden weggedacht voor, onder andere, de vennootschapsbelasting, mede vanwege de combinatie met hoofdelijke aansprakelijkheid van de vennoten van de OVR¹⁵. Daarentegen is de BV onder alle omstandigheden belastingsubject gebleven voor de vennootschapsbelasting, ook al is het sinds de flexibilisering van het BV-recht mogelijk om een BV vorm te geven als een rechtsvorm gelijkend op een vennootschap onder firma met rechtspersoonlijkheid, derhalve met hoofdelijk aansprakelijke aandeelhouders¹⁶. Wie het nog begrijpt mag het zeggen. Tot slot kan ook worden gewezen op de discussie over de belastingheffing, en in het verlengde daarvan, de positie als inwoner en 'beneficial owner' voor verdragstoepassing van BV's zonder of met geringe 'substance' die een schakelrol vervullen in internationale houdster- en doorstroomstructuren¹⁷. Hoewel deze discussie primair het recht op verdragsbescherming van deze vennootschappen betreft, alsmede de juistheid van de aan deze vennootschappen gelet op hun beperkte functie- en risicoprofiel toegerekende winst, kan men zich afvragen of het eigenlijke startpunt van de discussie niet zou moeten zien op de positie van deze vennootschappen als zelfstandig belastingsubject voor de vennootschapsbelasting.

---

¹² De laatste officiële uiting hierover is te vinden in een brief van staatssecretaris van Financiën Weekers aan de Eerste Kamer d.d. 17 september 2013, inzake fiscale toezeggingen en moties Eerste Kamer, met daarin de toezegging dat beide kamers in het eerste kwartaal van 2014 een uitgebreide analyse van het CPB over de voor- en nadelen van een rechtsvorm neutrale 'winstbox' tegemoet kunnen zien.

¹³ Met Hofstra, Inleiding tot het Nederlands belastingrecht, vijfde druk, Kluwer, Deventer, 1980, p. 142, rekenend vanaf het Besluit op de Winstbelasting 1940, dat met terugwerkende kracht is ingevoerd met ingang van de boekjaren eindigend met of na 31 december 1939 (zie art. 39 lid 5 Besluit op de Winstbelasting 1940).

¹⁴ Invoeringswet titel 7.13 Burgerlijk Wetboek, TK 2006-2007, 31.065, nr. 2 (Voorstel van wet), voorgesteld art. 7:804 BW, alsmede voorgesteld art. 3.7 Wet IB 2001 jo. art. 8 Wet Vpb '69. Al bij de indiening van het oorspronkelijke wetsvoorstel was de gedachte van de wetgever dat de rechtspersoonlijkheid van de OVR en CVR hand in hand zou kunnen gaan met fiscale transparantie, zie hierover o.a.: M.L.M. van Kempen, Het wetsvoorstel Titel 7.13 BW en de fiscale transparantie van personenvennootschappen, WFR 2003/285.

¹⁵ Invoeringswet titel 7.13 Burgerlijk Wetboek, TK 2006-2007, 31.065, nr. 3 (MvT), p. 35: "Het belangrijke kenmerk van de personenvennootschap blijft evenwel onverminderd overeind: de hoofdelijke aansprakelijkheid van de vennoten. In dat opzicht is er een groot verschil met de rechtsvormen van de BV en de NV, die beide gekenmerkt worden door een beperkte aansprakelijkheid van de aandeelhouders."

¹⁶ Hierover: F. van Horzen en J.W. Bellingwout in: Postmoderne rechtsvormen; Aanbevelingen voor verdere modernisering van het ondernemingsrecht, ZIFO-reeks nr. 8, Kluwer 2013, p. 65-70.

¹⁷ Zie hieromtrent: M. Kerste, B. Baarsma, J. Weda, N. Rosenboom, W. Rougoor, P. Risseeuw, Uit de schaduw van het bankwezen, SEO Economisch Onderzoek, 11 juni 2013, Deel B, Bijzondere Financiële Instellingen, de hoofdstukken 3 (p. 49 e.v.) en 5 (p. 83 e.v.), waarin wordt ingegaan op de fiscale functie en (veronderstelde) fiscale motieven van Nederlandse BFI's die deel uitmaken van internationale concernstructuren. Het rapport is te vinden op de SEO website: www.seo.nl/pagina/article/uit-de-schaduw-van-het-bankwezen/.

2.2.2 'Winst'belasting

Gedacht vanuit de complementaire noodzaak voor een vennootschapsbelasting, èn gedacht vanuit de beoogde economisch dubbele heffing van het klassieke stelsel, zou men geneigd zijn te veronderstellen dat het voorwerp van de vennootschapsbelasting alleen ondernemingswinst betreft. Niets is minder waar, nu wegens de basale regel van art. 2 lid 5 Wet Vpb '69, alle inkomsten (buiten voordelen opkomend in de kapitaalsfeer) als 'winst' in de grondslag worden betrokken, ook indien het rendement op zuivere beleggingen betreft, zoals rente op een bankdeposito. Het bestaan van bijzondere beleggingsregimes in de vennootschapsbelasting, zoals art. 6a en art. 28 Wet Vpb '69, doet aan dit basale uitgangspunt niet af. De maatschappelijke, economische en wellicht ook juridische zelfstandigheid van de rechtsvorm waarin het belastingsubject zich presenteert, vormt wellicht een rechtvaardiging voor het zijn van zelfstandig aanknopingspunt voor belastingheffing, ook indien de grondslag daarvan andere inkomsten dan winst uit actieve onderneming betreft, maar niet voor een als winstbelasting vormgegeven vennootschapsbelasting die complementair moet zijn aan de belastingheffing over ondernemingswinst in de inkomstenbelasting (box 1 Wet IB '01) en die bedoeld is te culminereren met de inkomstenbelastingheffing over uitgekeerde winst, dan wel capital gains, bij de aandeelhouder (box 2 Wet IB '01). Waar beleggingsrendement bij natuurlijke personen forfaitair (4%) in box 3 wet IB '64 wordt belast (met een tarief van 30%), slaat de heffing van vennootschapsbelasting over beleggingsinkomen (tarief: 20-25%), gevolgd door box 2 heffing over uitgekeerd beleggingsrendement (tarief: 25%), volledig uit het lood.

2.2.3 Het klassieke stelsel

Beleggingsrendement is niet de enige situatie waarin de vennootschapsbelasting wringt binnen het klassieke stelsel. Met de politieke tucht van het 'inkomensplaatje' zijn de tarieven van vennootschapsbelasting en box 2 heffing tezamen zorgvuldig afgestemd op het box 1 tarief in de inkomstenbelasting over winst. Deze afstemming gaat zo ver dat eerdere verlaging van de vennootschapsbelastingtarieven eigenlijk had moeten worden gecompenseerd met een navenante verhoging van het box 2 tarief in de inkomstenbelasting, om de gecombineerde druk van vennootschapsbelasting en inkomstenbelasting (box 2) in het klassieke stelsel gelijk te houden, teneinde het 'globale evenwicht' ten opzichte van de IB-ondernemer in box 1 niet te verstoren. Toen dit uit praktisch oogpunt niet mogelijk bleek (te complex overgangsrecht in box 2) is de wetgever overgegaan tot overeenkomstige verlaging van de belastingdruk op winst in box 1, door invoering van de MKB-winstvrijstelling in de grondslag (art. 3.79a Wet IB '64), die doorwerkt in het effectieve tarief. Dat deze concrete 'fine-tuning' van tarieven op gebakken lucht berust, is kennelijk van geen belang. Het simpelweg uitstellen van de box 2 heffing door inhouding van winst brengt het nominale box 2 tarief tot een contant te maken, latente belastingdruk die vele malen lager is dan 25%. Het feit dat de belastingheffing over winst in box 1 de arbeidsvergoeding van de IB-ondernemer omvat, terwijl deze voor de DGA via het gebruikelijk loon (aftrekbaar van de winst in de vennootschapsbelasting, zie art. 10.1.g Wet Vpb '69) vol belast wordt in box 1 (derhalve zonder grondslagreductie van de MKB-winstvrijstelling en derhalve buiten de werking van het klassieke stelsel), doet kennelijk evenmin ter zake. Eenzelfde distorsie geldt, zij het in lichtelijk andere mate, via het box 1 regime van 'overige werkzaamheden', voor door de DGA aan 'zijn' BV geleend geld en ter beschikking gestelde goederen. Nog gekker wordt het wanneer wij de belastingplicht van stichtingen, verenigingen, woningcorporaties, overheidsbedrijven, e.d. beschouwen waarbij de vennootschapsbelasting in feite 'eindheffing' is en niet gevolgd wordt door box 2, als tweede pijler van het klassieke stelsel in binnenlandse verhoudingen. Van een com-

plementaire functie van de vennootschapsbelasting als afstopper van het gevreesde uitwijken naar de BV door de IB-ondernemer lijkt in die gevallen geen sprake. En vanwege het ontbreken van box 2 heffing hangt ook het vennootschapsbelastingtarief in het luchtledige. Zou de ratio voor de heffing van vennootschapsbelasting in deze gevallen moeten worden gevonden in het in concurrentie treden met IB ondernemers, dan zou veeleer een op box 1/winst gelijkend vennootschapsbelastingtarief van toepassing moet zijn¹⁸.

2.2.4 Totaalwinstbegrip

Het baken bij uitstek voor de bepaling van het voorwerp van heffing, het totaalwinstbegrip, is in de vennootschapsbelasting niet zo vormvast als het lijkt. Met voorwaartse en achterwaartse verliescompensatie als rechtstreeks uitvloeisel van het totaalwinstbegrip staan beperkingen in de tijd van deze verliescompensatie (anno 2014: achterwaarts slechts één jaar, voorwaarts negen jaar) al 75 jaar op zeer gespannen voet¹⁹. Het vervallen van het recht op verliescompensatie in situaties van 'change of control' (op de voet van art. 20a Wet Vpb '69) past al helemaal niet bij het totaalwinstbegrip en komt bovendien in strijd met het uitgangspunt van zelfstandigheid van de belastingplichtige rechtsvorm binnen ons klassieke stelsel, nu voor deze bepaling opeens de positie van de aandeelhouder(s) opeens wel meetelt. Voorts rijmt het niet met het totaalwinstbegrip om zakelijke rentekosten ondanks hun zakelijkheid niet in aftrek toe te laten, hetgeen zomaar kan geschieden als gevolg van de kriskras op elkaar gestapelde aftrekbeperkende bepalingen. Hoewel verdedigd vanuit het belang van het klassieke stelsel, oogt de aftrekbeperking van art. 10.1.j Wet Vpb '69 voor o.a. aan werknemers voor hun verrichte arbeid verstrekte aandelen of opties daarop niet alleen daarmee in strijd, maar ook met het totaalwinstbegrip als zodanig, met name waar het bestaande eigen aandelen betreft die de vennootschap tegen de waarde in het economisch verkeer moet inkopen om deze vervolgens zonder vergoeding of tegen een lage prijs of uitoefenprijs aan haar werknemers te leveren. Eveneens van principiële aard is voorts de onzuiverheid in het conceptuele 'kasrondje' dat optreedt indien de vennootschap haar aandeelhouder onzakelijk bevoordeelt in de kostensfeer of in geval van een verkapt dividend in de vermogenssfeer waarbij een stille reserve is betrokken. In beide gevallen dient de vennootschap (fictief) winst te realiseren, waarover vervolgens echt vennootschapsbelasting wordt geheven, die vervolgens niet in mindering komt op de waarde van het daarna veronderstelde verkapte dividend, met als gevolg dat de vennootschap meer uitkeert dan haar (fictieve) fiscale netto winst. Er is in die gevallen daadwerkelijk voor de bruto waarde een bedrag onttrokken, gelijk aan de (fictieve) fiscale winst die voorafgaand aan de onttrekking is geacht te zijn gerealiseerd, dus een eenvoudige oplossing ligt niet voor de hand maar het concept blijft wel wringen. Het grootste tekort van de vennootschapsbelasting is echter dat de spanning tussen financiering met vreemd vermogen en met eigen vermogen niet op een bevredigende, fundamentele wijze kan worden weggenomen. Voorstellen voor invoering van een notionele interestaftrek over eigen vermogen²⁰ zijn niet haalbaar gebleken²¹, evenmin als een algehele defiscalisering van (ontvangen en be-

¹⁸ Vlg. H.J. Hofstra, Inleiding tot het Nederlands belastingrecht, vijfde druk, Kluwer, Deventer, 1980, p. 143.

¹⁹ Zie ter illustratie een verdediging van de tot vijf jaar beperkte voorwaartse verliescompensatie op grond van de verjaringsgedachte: V.S. Ohmstede, J.J. de Klerck, Besluit op de Winstbelasting 1940, Joh. Mulder - Gouda, 1940, p. 68.

²⁰ Laatstelijk bepleit door de Studiecommissie belastingstelsel, Continuïteit en vernieuwing; Een visie op het belastingstelsel, april 2010, p. 88-91. Het rapport is door de minister van Financiën J.C. de Jager aangeboden aan de Tweede Kamer bij brief van 7 april 2010, TK 2009-2010, 32.140 (Herziening Belastingstelsel), nr. 4.

taalde) groepsrente, laat staan van rente in het algemeen²². In plaats daarvan worstelen wij binnen de kaders van het onderscheid tussen eigen en vreemd vermogen met de juiste kwalificatie van geldverstrekkingen waarbij de civielrechtelijke kwalificatie als lening²³ of juist als eigen vermogen²⁴ niet zonder slag of stoot kan worden gevolgd voor de heffing van vennootschapsbelasting²⁵.

2.3 Tekortkomingen op internationaal niveau

Voor een deel profileren de hierboven aangestipte tekortkomingen op nationaal niveau zich ook als tekortkomingen op internationaal niveau. Verschillen in systemen, keuzes en oplossingsrichtingen op nationaal niveau tussen de landen die een vennootschapsbelasting heffen, resulteren onlosmakelijk in aansluitingsproblemen of mismatches op internationaal niveau. Hieronder een enkele actuele voorbeelden, die overigens verre van uitputtend zijn, en vooral dienen om het beeld te schetsen.

2.3.1 Belastingsubject

Het ontbreken van internationale harmonisatie van rechtsvormen in combinatie met het mede daarmee verband houdende ontbreken van overeenstemming over welke rechtsvormen zelfstandig in de heffing van vennootschapsbelasting zouden moeten worden betrokken, leidt in grensoverschrijdende situaties al snel tot mismatches, met als gevolg dubbele belasting of dubbele niet-belasting. Hoewel de OESO ten aanzien van persoonlijke samenwerkingsverbanden een poging heeft gedaan de systemen tot elkaar te brengen²⁶, mag uit de in 2013 gepresenteerde actieplannen van zowel de OESO²⁷ als de EU²⁸, die beide met actiepunten komen om (o.a.) tax planning met hybride entiteiten

---

²¹ Getuige de brief van de staatssecretaris van Financiën aan de Tweede Kamer d.d. 14 april 2011, TK 2010-2011, 32.740 (Fiscale Agenda), nr. 1, alsmede de antwoorden van de staatssecretaris op kamervragen hierover in TK 2010-2011, 32.740 (Fiscale Agenda), nr. 3 (Verslag van een schriftelijk overleg), p. 103-104.

²² Zie ook hieromtrent de Studiecommissie belastingstelsel, Continuïteit en vernieuwing; Een visie op het belastingstelsel, april 2010, p. 87-88.

²³ Vergelijk de in art. 10.1.d Wet Vpb '69 'gecodeerde' jurisprudentie van de Hoge Raad (11 maart 1998, BNB 1998/208) omtrent de deelnemerschapslening, alsmede de meer recente jurisprudentie van de Hoge Raad (met name de arresten van 9 mei 2008, BNB 2008/191, en van 25 november 2011, BNB 2012/37-38, 78) omtrent de 'onzakelijke lening' (OZL).

²⁴ Denk aan de fiscale kwalificatie van 'redeemable preference shares' in een Australische vennootschap, die door de Hoge Raad uiteindelijk niet als vreemd vermogen zijn aangemerkt (HR 7 februari 2014, nr. 12/03540), alsmede aan de uitspraak van de Hoge Raad van diezelfde datum inzake de fiscale kwalificatie van Nederlandse preferente aandelen, waarbij de Hoge Raad deze evenmin als vreemd vermogen wenste aan te merken (HR 7 februari 2014, nr. 12/04640).

²⁵ Het oogt als een zwakgebod van de wetgever dat de Hoge Raad hier rechtsvormend moet optreden. De wetgever is immers veel beter geëquipeerd om een sluitend systeem te ontwikkelen waaronder ook een aansluiting op het reeds bestaande gebouw van de vennootschapsbelasting. Zo is naar de huidige stand van de jurisprudentie de positie van de onzakelijke schuld op de balans van de debiteur nog in nevelen gehuld (een informele kapitaalstorting ter grootte van de niet aftrekbare afwaardering bij de crediteur zou in de rede liggen) en wordt een stroomlijning van de onzakelijke lening met de wettelijke bepalingen die reeds op afwaardering van vorderingen zien, zoals de artikelen 13b, 13ba en 15ab lid 6 Wet Vpb '69 node gemist. Zie omtrent dit laatste punt: J.W. Bellingwout en F. van Horzen, De overdracht en omzetting van afgewaardeerde vorderingen in de deelnemingsfeer na de onzakelijkeleningjurisprudentie, WFR 2012/6960, p. 876-884.

²⁶ OECD (1999), The Application of the OECD Model Tax Convention to Partnerships, Issues in International Taxation, No. 6, OECD Publishing.

²⁷ OECD (2013) Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting, OECD Publishing. Dit rapport van 19 juli 2013 is te vinden op www.oecd.org/ctp/beps-reports.htm.

een halt toe te roepen, worden afgeleid dat deze aanvankelijke poging niet tot een oplossing heeft geleid. En ook al zou een internationale harmonisatie in het verschiet liggen, dan brengt dit nog geen finale oplossing zolang landen als de VS de vrijheid houden een keuzeregime te hanteren ('check the box') op grond waarvan de belastingplichtige zelf kan aangeven of een vennootschap zelfstandig in de heffing van Amerikaanse winstbelasting moet worden betrokken, dan wel haar achterliggende aandeelhouder(s) of participant(en). Naast het gebrek aan overeenstemming omtrent de internationale zelfstandigheid van een nationale rechtsvorm speelt de verscheidenheid aan CFC-regimes welke sommige landen hanteren en op grond waarvan de facto de winst van de betrokken vennootschap voor de belastingheffing van die landen als winst van de aldaar gevestigde moedermaatschappij wordt aangemerkt, ook al is die winst niet daadwerkelijk door die moedermaatschappij ontvangen. Ook hier wordt de zelfstandigheid van de rechtsvorm uit het ene land door het andere land niet gerespecteerd, met flinke aansluitingsproblemen (doorgaans dubbele heffing, te mitigeren met een tax credit, echter met de complicatie van timing verschillen) tot gevolg. Een ander systeem-knelpunt ten aanzien van de subjectieve belastingplicht betreft de belastingheffing van niet-inwoners. Het vaste-inrichtingbegrip blijkt in een veranderende wereld verre van toereikend en met name komt de vraag op of in een zich digitaliserende wereld niet naar andere aanknopingspunten voor belastingheffing van buitenlandse ondernemingen moet worden gezocht²⁹. Uitwassen zoals met Philip Morris in Italië³⁰ ten aanzien van een zeer ruim binnenlands vaste-inrichtingbegrip aan de ene kant, en het hanteren van een zeer ruim buitenlands vaste-inrichtingbegrip, neigend naar een vrijstelling van fictief buitenlands inkomen (door bij voorbeeld Zwitserland)³¹, aan de andere kant, zouden daarbij ook in ogenschouw moeten worden genomen.

2.3.2 Winstbepaling

De grondslagverschillen tussen de winstbelastingregimes en verschillende inzichten omtrent winsttoerekening zijn zowel een doorn in het oog van de overheden zelf, als van het internationaal opererende bedrijfsleven. Dubbele belasting, dubbele niet-belasting, administratieve lasten, het door overheden bewust invoeren, handhaven of vergroten van de verschillen op grond van eigen principes of in het kader van belastingconcurrentie, het treffen van grondslagbeschermende maatregelen die van land tot land verschillen (denk aan renteaftrek), en die geen rekening houden met aansluitingseffecten in het andere land, het ontbreken van grensoverschrijdende aansluiting ter zake van (verticale) verliesverrekening, het ontbreken van aansluiting bij zetelverplaatsing voor wat betreft de exit in het ene land en de entree in het andere land, etcetera, roepen de vraag op of een verdere evolutie van deze nationale winstbepalingssystemen elk in een eigen richting niet gedoemd is in

---

²⁸ Europese Commissie, Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad, Actieplan ter versterking van de strijd tegen belastingfraude en belastingontduiking, Brussel, 6 december 2012, COM(2012) 722 final.

²⁹ Hierover reeds: Veranderende aangrijpingspunten voor de belastingheffing, Geschriften van de Vereniging voor Belastingwetenschap, nr. 213, Kluwer, 2000.

³⁰ Arrest(en) van de Italiaanse Suprema Corte di Cassazione, o.a. nrs. 3367 en 3368 en 3369 d.d. 7 maart 2002. Hieromtrent (inclusief deze bronvermelding): R. Russo en P. Pedrazzini, Permanent Establishments under Italian Tax Law: an Overview, *European Taxation* 2007, p. 389-397, alsmede C. Romano en R. Russo, Italian Tax Consequences of Permanent Establishments, *Bulletin for International Taxation* 2010, p. 457. De uitspraak inzake Philip Morris schijnt overigens door de Italiaanse Hoge Raad gedeeltelijk weer te zijn teruggedraaid in zijn arrest van 9 maart 2012, nr. 3769, zie: <http://www.euitalianinternationaltax.com/tags/philip-morris>.

³¹ Dit punt is in algemene termen geadresseerd in OECD (2013a), *Addressing Base Erosion and Profit Shifting*, OECD Publishing, p. 40. Dit rapport van 12 februari 2013 is te vinden op www.oecd.org/ctp/beps-reports.htm.

complexiteit tot stilstand te komen. Deeloplossingen, zoals invoering in EU verband van een gezamenlijke geharmoniseerde grondslag voor de winstbelasting ('CCCTB')³², hebben voornamelijk onvoldoende politiek draagvlak vergaard.

2.3.3 Winsttoerekening

Binnen de vennootschapsbelasting begint het leerstuk van de transfer pricing op steeds meer terreinen haar invloed te doen gelden. Echter, zolang de uitgangspunten van winsttoerekening, ondanks de eenheid die de OESO op internationaal vlak poogt te bewerkstelligen met de door haar uitgegeven richtlijnen, buiten de groep OESO landen niet breed worden gedeeld (om met Brazilië, China en India maar enkele voorbeelden te noemen), blijft de vraag welk land welk deel van de winst mag belasten leiden tot conflicterende standpunten van nationale belastingadministraties. Het betreft hier niet alleen verschil van fiscaal technisch inzicht, maar diepgewortelde verschillen in economische positie van opkomende landen met een grote binnenmarkt en waarbij zowel 'inbound' als 'outbound' investeringen nog een relatief jonge ontwikkeling vormen. Maar ook binnen de OESO staan fundamentele uitgangspunten van transfer pricing ter discussie, nu is gebleken dat de regels die aanvankelijk bedoeld waren om een zakelijke vergoeding op binnen de groep ter beschikking gestelde immateriële activa (zoals merken en know how) als onderdeel van de winst op het niveau van het hoofdkantoor in aanmerking te kunnen nemen, zich in feite tegen de overheden hebben gekeerd in een praktijk waarin de transfer pricing regels vooral worden gebruikt om in high-tax bronlanden de hoogte van de aftrekbare vergoeding voor het gebruik van immateriële activa vast te stellen, terwijl de corresponderende opbrengst, al dan niet tijdelijk als 'deferral', neerslaat in een uitgekozen woonland met een 'low-tax regime'. De maatschappelijke weerstand die het exploiteren van deze situatie door multinationale ondernemingen, al dan niet terecht, heeft opgeroepen³³, geeft het eindpunt van een ontwikkeling aan. Het besef dat het oude niet heeft gebracht wat het had moeten brengen, roept de vraag op naar nieuwe wegen. Kijkend naar de huidige stand van de voorgestelde wijzigingen van de OESO transfer pricing richtlijnen³⁴, en gelet op het te veronderstellen belang van de Verenigde Staten (c.q. de Amerikaanse multinationals) om de bestaande regels niet al te veel te wijzigen, is het is nog maar de vraag of de OESO bij machte zal zijn een ingrijpend andere winsttoerekening ter zake van het gebruik van immateriële activa te initiëren, laat staan te bewerkstelligen. In feite raken wij hier ook aan de oude, westerse, machtsverhoudingen die geresulteerd hebben in een verdeling van de belastinggrondslag tussen woonland en bronland, zoals mede neergelegd in het OESO-modelverdrag, welke fundamentele verdeling in het huidige tijdsgewricht ter discussie kan worden gesteld. Ten gevolge van toegenomen mobiliteit van kapitaal is de nationaliteit van het woonland in veel gevallen meer een keuze dan een feitelijk gegeven. Een keuze bovendien tussen regimes die elkaar concurrerende landen in het belang van hun eigen vestigingsklimaat aanbieden. Het valt niet uit te sluiten dat een echt ingrijpende herziening van winsttoerekening op basis van transfer pricing niet van de grond komt zolang het internationale fiscale speelveld wordt gedomineerd door de huidige woonland/bronland tegenstelling en door landen die elkaar met fiscale regimes en tarieven concurreren.

---

³² European Commission, 11 maart 2011, proposal for a Council Directive on a Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB), Brussels, COM(2011) 121/4.

³³ Zie de literatuurverwijzingen in Deel B van het eerder aangehaalde SEO rapport.

³⁴ OECD, Revised Discussion Draft on Transfer Pricing Aspects of Intangibles, 30 juli 2013, te vinden op <http://www.oecd.org/ctp/transfer-pricing/revised-discussion-draft-intangibles.pdf>.

2.3.4 Misbruik

Het thema 'misbruik' is grotendeels al ingebed in bovenstaande voorbeelden, maar rechtvaardigt toch een korte, afzonderlijke vermelding. Waar van origine de grens lag tussen belastingfraude (illegaal) en belastingontwijking (binnen de wet), lijkt de grens nu te verschuiven naar acceptabele en niet acceptabele belastingontwijking, waarbij de laatste in OESO en EU termen wordt aangeduid met 'aggressive tax planning'³⁵. Waar op nationaal niveau ongewenste belastingontwijking met anti-misbruikbepalingen kan worden bestreden, is dat op internationaal niveau minder eenvoudig. Vooral omdat de door de OESO en EU gesignaleerde vormen van 'aggressive tax planning' voor een deel bestaan uit het bewust opzoeken - niet alleen door belastingplichtigen, maar ook door betrokken landen zelf - van de aansluitingsgebreken tussen de nationale belastingstelsels. Deze 'mismatches' lijken alleen door internationale harmonisatie of coördinatie op een zinvolle wijze te kunnen worden opgelost. Een tweede significante verschijningsvorm betreft het uiteenvallen van fysieke activiteit en toerekenen van winst. In de kern is dit een transfer pricing probleem in ruime zin, waarin transfer pricing niet alleen ziet op de hoogte van de vergoeding maar ook handvatten aanreikt om te bepalen aan wie deze vergoeding moet worden toegerekend, hetgeen vervolgens kan raken aan aanpalende kwesties van 'treaty shopping' en 'beneficial ownership'. Staat ook hier niet in wezen ter discussie de zelfstandigheid van een rechtsvorm en de daaraan verbonden bevoegdheden inzake het bezitten van juridisch en/of economisch eigendom en het lopen van institutionele en contractuele financiële risico's?

3. Toekomst van de vennootschapsbelasting?

In dit kopje ontbreekt bewust de toevoeging 'in Nederland'. De vraag naar de toekomst van de vennootschapsbelasting kan immers alleen op internationaal niveau worden gesteld. Hoewel landen, ook lidstaten van de EU, soeverein zijn in hun keuze om wel of geen winstbelasting te heffen, getuige de afschaffing van de winstbelasting door Isle of Man in 2006³⁶, lijkt het voor een zo ontwikkelde en in de wereldhandel en -dienstverlening ingebedde economie als de Nederlandse zinledig om de vraag te stellen alsof Nederland zelfstandig de keuze zou hebben om de vennootschapsbelasting ingrijpend op andere leest te schoeien, laat staan af te schaffen. Vanuit internationale fiscale politiek bezien, zowel in OESO als EU verband, zou afschaffing van de vennootschapsbelasting door Nederland waarschijnlijk zeer veel weerstand oproepen. Voorts zouden belastingverdragen die doorgaans verdragsbescherming koppelen aan onderworpenheid aan belasting op grond van fiscaal inwonerschap, door het merendeel van de (voormalige) Vpb-subjecten niet meer kunnen worden ingeroepen. Buitenlandse CFC regimes zouden van de ene dag op de andere aangrijpen bij de Nederlandse, onbelaste winst. Nederland zou op zwarte lijsten verschijnen, met als mogelijk gevolg dat betalingen aan in Nederland gevestigde ondernemingen in het buitenland worden onderworpen aan een bronbelasting of niet meer aftrekbaar zijn. Kortom, voor in Nederland gevestigde internationaal opererende ondernemingen zou de vaste fiscale grond onder de voeten worden weggeslagen indien de

³⁵ Zie: OECD (2013a), Addressing Base Erosion and Profit Shifting, OECD Publishing; Europese Commissie, Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad, Actieplan ter versterking van de strijd tegen belastingfraude en belastingontduiking, Brussel, 6 december 2012, COM(2102) 722 final; European Commission, Commission Recommendation on aggressive tax planning, Brussels, 6.12.2012, C(2012) 8806 final.

³⁶ Zie de overheidswebsite: <http://www.gov.im/categories/tax,-vat-and-your-money/income-tax-and-national-insurance/business-and-corporations>. Deze afschaffing vormde naar mag worden verondersteld een reactie op de vanuit de Europese Code of Conduct Group aan Isle of Man opgelegde eisen ten aanzien van de aanvaardbaarheid van haar winstbelastingregime.

Nederlandse vennootschapsbelasting zou worden afgeschaft, dus dat is geen optie. Een ingrijpende herijking van de vennootschapsbelasting in een Nederlandse 'Alleingang' zou evenmin wenselijk zijn, gelet op de nieuwe aansluitingsproblemen met de buitenlandse regimes en mogelijke allocatieproblemen onder bestaande belastingverdragen die daarvan het gevolg zou zijn. De enige zinvolle vraag is derhalve of de vennootschapsbelasting - bij voorkeur wereldwijd, met een gecoördineerde hervorming in de EU-lidstaten als begin - niet toe is aan een ingrijpende herijking. Een (internationale) herbezinning op de uitgangspunten van de belastingheffing van lichamen, resulterend in een op deze andere leest geschoeide belasting, zou wel eens het enige duurzame antwoord kunnen vormen op de hierboven aangestipte Nederlandse en internationale knelpunten. Het voert te ver om op deze plaats daar een voorschot op te nemen. Twee punten wil ik echter, ter afsluiting, niet onbenoemd laten.

3.1 Context van een herijking

Om te beginnen met de 'budgettaire noodzaak' voor een vennootschapsbelasting: In Nederland is de opbrengst tamelijk bescheiden, schommelend tussen de 11,6 en 18,8 miljard gemeten over de jaren 2004 tot en met 2012³⁷, met een gemiddelde rond de 15 miljard en met de kanttekening dat vanaf 2009 de opbrengst beduidend onder dit gemiddelde lag, in 2012 was dat 11.9 miljard, ca. 9% van de totale belastingopbrengsten. Dit komt neer op - slechts - een kleine 2% van het Nederlandse BBP in 2012. Voor de OESO landen schommelt dit percentage rond 3% van het BBP³⁸. Deze opbrengsten kunnen ongetwijfeld, zonder al te veel macro economische impact, ook langs andere heffingswegen worden gerealiseerd. Veelzeggend is het feit dat de OESO de bestrijding van 'agressive tax planning' met het BEPS en HTC project niet primair motiveert met het veilig stellen van belastingopbrengsten, maar veeleer met de interne samenhang van het totale belastingstelsel, waarin gevoelens van 'fairness' een belangrijke rol spelen voor de belastingmoraal van de burgers die immers zelf het merendeel van de belastingen opbrengen in de vorm van loon- en inkomstenbelasting en BTW³⁹. Het gaat hier derhalve niet zozeer om een budgettair noodzakelijke complementaire functie van de vennootschapsbelasting ten opzichte van de inkomstenbelasting, maar veeleer om de psychologie van de (inkomsten)belastingbetaler.

3.2 Vertrekpunt ten aanzien van de grondslag

Welke grondslag zou een vennootschapsbelasting eigenlijk moeten c.q. kunnen belasten? Opmerkelijk genoeg is het antwoord op deze vraag nog niet uitgekristalliseerd. Indien wij beleggingsinkomsten als systeemvreemde bijvangst in de huidige Nederlandse vennootschapsbelasting terzijde schuiven (zie par. 2.2.2), valt ondernemingswinst doorgaans te onderscheiden in normaal rendement op geïnvesteerd kapitaal en overwinst ('rents'). Hofstra kende aan dit onderscheid betekenis toe in de context van afwenteling van vennootschapsbelasting⁴⁰, waarbij hij aannemelijk achtte dat de belasting op het normaal rendement in de te berekenen prijzen is verdisconteerd, en derhalve wordt afgewenteld, terwijl dit voor belasting op overwinst (door Hofstra ook aangeduid als 'windfalls') naar

³⁷ Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), website: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/overheid-politiek/cijfers/extra/belasting-animatie.htm>.

³⁸ Zie: OECD (2013a), Addressing Base Erosion and Profit Shifting, OECD Publishing, p. 15.

³⁹ In Nederland goed voor 66% van de totale belastingopbrengsten in 2013, vgl. Miljoenennota 2014, Internetbijlage, tabel 3.2.2, p. 147.

⁴⁰ H.J. Hofstra, Inleiding tot het Nederlands belastingrecht, vijfde druk, Kluwer, Deventer, 1980, p. 70-74 en p. 143-144.

zijn mening veel minder zeker is. Juist de niet afgewentelde vennootschapsbelastingdruk op deze overwinst vormde voor Hofstra een rechtvaardiging van de economisch dubbele heffing in het klassieke stelsel. Recentelijk belichtte de commissie Van Dijkhuizen de relevantie van het onderscheid tussen normaal rendement op in de onderneming geïnvesteerd vermogen en overwinst voor de vormgeving van het klassieke stelsel, vanuit het perspectief van de Nederlandse inkomstenbelasting, waarbij een extra belastingdruk op de overwinst gerechtvaardigd zou zijn, te effectueren in de inkomstenbelasting, terwijl een lage belastingdruk op het normale rendement gerechtvaardigd zou zijn, bijvoorbeeld door dit rendement alleen met vennootschapsbelasting te treffen en vrij te stellen bij de aandeelhouder in de inkomstenbelasting⁴¹. Ook de Studiecommissie belastingstelsel⁴² bepleit een lage belastingdruk op het normale kapitaalrendement. De Studiecommissie stelt zelfs voor de vennootschapsbelastingdruk op kapitaalrendement weg te nemen met de invoering van een vermogensaftrek, vergelijkbaar met het Belgische systeem van een notionele interestaftrek op eigen vermogen. Dit kapitaalrendement zou in de visie van deze commissie alleen in de heffing van inkomstenbelasting moeten worden betrokken. Voor overwinst zou het klassieke stelsel onverkort moeten blijven gelden. De commissie verwijst naar nog verdergaande voorstellen die in het Verenigd Koninkrijk zijn gedaan om het normale rendement op geïnvesteerd kapitaal zowel in de vennootschapsbelasting als in de inkomstenbelasting vrij te stellen, en ongeacht de rechtsvorm alleen de overwinst te belasten, tegen hetzelfde progressieve tarief als waarmee arbeidsinkomen wordt belast in de inkomstenbelasting⁴³. Daarentegen worden ook tegenovergestelde geluiden waargenomen. Zo suggereerde Smetsers onlangs een lager tarief voor overwinst door invoering van, bijvoorbeeld, een restwinstbox of een degressief tarief in de vennootschapsbelasting⁴⁴. Een beeld dat goed aansluit bij de - door mij hier toegevoegde - gedachte dat de huidige transfer pricing regels van de OESO vooral geschikt zijn om de vergoeding voor routinematige functies vast te stellen, maar minder geschikt om de hoogte van 'windfall profits', en de allocatie daarvan, te koppelen aan risico's en functies. Eveneens sluit het aan bij het beeld dat wordt opgeroepen met de door de OESO en EU beschreven vormen van 'aggressive tax planning', namelijk dat juist overwinst het speelterrein vormt van mobiel kapitaal, veel meer nog dan het geval is met het gewone kapitaalrendement. Hoe het ook zij, de fundamentele discussie over welke winst idealiter in de heffing van vennootschapsbelasting moet worden betrokken, en tegen welk tarief, zou bij een herijking van de vennootschapsbelasting ten volle moeten worden gevoerd. Het zou het speelveld, ook het internationale speelveld, uiteraard aanzienlijk vergemakkelijken, mede in het licht van de hierboven aangestipte huidige tekortkomingen, indien op een of andere wijze overwinst geen deel meer zou uitmaken van de Nederlandse en buitenlandse winstbelastinggrondslag. Maar een dergelijke gedachte gaat wellicht ook een filosofisch ingestelde fiscalist als Simon een brug te ver. En voor oplossingsrichtingen is het nog veel te vroeg. Laten wij eerst maar eens, het openingscitaat van Hofstra toepassend op de belastingheffing van lichamen,

---

⁴¹ Naar een activerender belastingstelsel, Eindrapport, Commissie inkomstenbelasting en toeslagen (ook wel, naar haar voorzitter, 'Commissie Van Dijkhuizen' genoemd), juni 2013, p. 40-41.

⁴² Studiecommissie belastingstelsel, Continuïteit en vernieuwing; Een visie op het belastingstelsel, april 2010, p. 97.

⁴³ Voor de analyse van de (Engelse) vennootschapsbelasting in de deelrapporten van de meerjarige Mirrlees Review, zij verwezen naar de samenvatting daarvan in het rapport van Studiecommissie belastingstelsel, Continuïteit en vernieuwing; Een visie op het belastingstelsel, april 2010, p. 22-24.

⁴⁴ Stenografisch verslag van het congres Hoofdkantoren en fiscaal vestigingsklimaat, Vrije Universiteit Amsterdam, 4 juni 2012, p. 40-41, welk verslag is te vinden op: http://www.belastingrechtdevu.nl/Portals/0/images/120420_Stenografisch_verslag_congres.pdf

onzelf opdragen “bevredigende uitgangspunten te ontwikkelen voor de belastingheffing in onze huidige samenleving, die van de vroegere zo ingrijpend verschilt”.

Prof. mr. J.W. Bellingwout⁴⁵

---

⁴⁵ Hoogleraar Belastingrecht, Vrije Universiteit Amsterdam, tevens als belastingadviseur verbonden aan KPMG Meijburg & Co.